

BULVIŲ KAINŲ IR GAMINIŲ IŠ BULVIŲ GAMYBOS BEI PARDAVIMO TENDENCIJOS

TRENDS OF POTATO PRICES AND PRODUCTION, SALES OF POTATOES PRODUCTS

Ingrida LUKOŠIUTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja, ingrida@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjamos bulvių kainos Lietuvoje, lyginamos su kaimyninių šalių kainomis. Analizuojamas gaminių iš bulvių gamybos, kainų ir pardavimo apimčių kitimas Lietuvoje.

2009 metų pabaigoje labai atpigusios bulvės, 2010-ųjų pradžioje brango, tačiau kainos buvo mažesnės nei 2007–2009 metais tuo pačiu laikotarpiu. Bulvių mažmeninės kainos 2010 metų I pusmetį didėjo mažiau nei supirkimo. Prekybos centruose 2009 metų derliaus bulvės per metus atpigo labiau nei turguose, ir nuo 2009 metų II pusmečio sumažėjęs bulvių kainų turguose ir mažmeninės prekybos centruose skirtumas išliko ir 2010 metų sausio–gegužės mėnesiais, todėl prekybininkai supirko šiek tiek daugiau lietuviškų bulvių. Tačiau naujojo derliaus bulvės birželio mėnesį jau buvo daugiau kaip penktadaliu brangesnės nei 2009-ųjų ir dar daugiau – nei 2007-ųjų birželį. 2010 metų I pusmetį bulvių supirkimo, pardavimo turguose ir prekybos centruose kainos buvo mažiausios per pastarųjų ketverių metų tą patį laikotarpį.

Gaminių iš bulvių gamyba ir pardavimas 2010 metų I pusmetį mažiausi per pastaruosius ketverius metus, o pagrindinių gaminių kainos apie 40 proc. mažesnės nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu.

Raktažodžiai: bulvės, kainos, turgus, mažmeninė prekyba, supirkimas, bulvių gaminiai, gamyba, pardavimas.

ĮVADAS

Daugelio Europos šalių rinkose 2010 metų I pusmetį dar buvo pakankama vidutinės kokybės bulvių pasiūla, o kainos mažesnės nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu. 2010 metų derliaus bulvių kainas lems derlius, o pastarąjį – orai, kėlę nerimą daugeliui ES bulvių augintojų, mat bulviasodis prasidėjo vėliau nei įprastai, šalti orai užsitęsė gegužę ir birželį, o liepos pradžioje prasidėjo karščiai.

ES juntama išaugusi bulvių paklausa. Neaiškios bulvių derliaus prognozės šiais metais baugina perdirbėjus dėl žaliavų gamybai stygiaus, todėl labai suaktyvėjo bulvių ateities sandorių birža – sparčiai daugėja pasirašomų sutarčių 2011 metų balandžio mėnesiui. Kaina *Eurex* ateities Europos perdirbėjų biržoje rugpjūtį buvo 716 Lt/t, o Londono biržoje – 594 Lt/t. Lietuvoje prognozuojamas apie 13 proc. didesnis nei pernai bulvių derlingumas, ir derlius neturėtų būti mažesnis nei 2009-aisiais.

Tyrimo objektas – bulvių kainos ir gaminiai iš bulvių Lietuvoje.

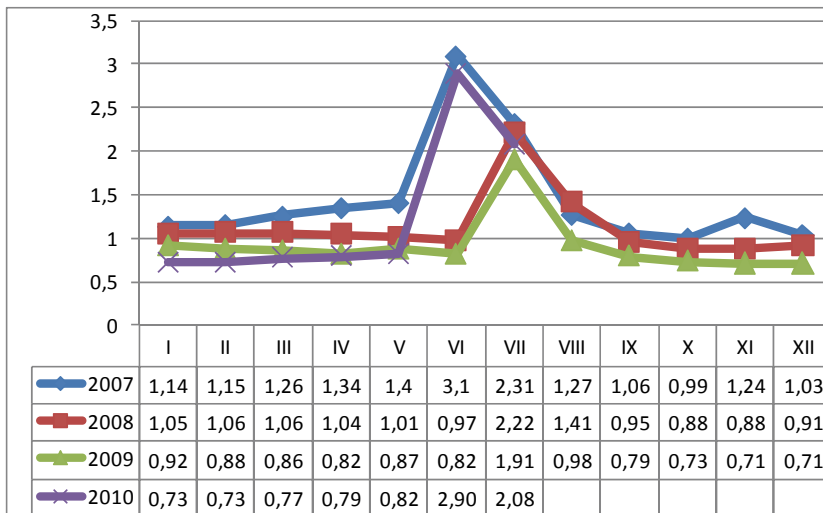
Tyrimo tikslas – išanalizuoti bulvių kainų tendencijas ir gaminių iš bulvių gamybos, pardavimo pokyčius Lietuvoje.

Kainų tendencijų analizė atlikta, remiantis Statistikos departamento prie LRV, Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos, Žemės ūkio rūmų duomenimis, panaudoti statistinių duomenų sisteminimo, palyginamosios analizės ir grafinio vaizdavimo metodai.

TYRIMO REZULTATAI

Daugelis žemės naudotojų Lietuvoje užsiaugina bulvių savo reikmėms, o jas perkantys gyventojai daugiausia jų įsigyja turguose. Žemės ūkio rūmų duomenimis, 2010 metais iki liepos bulvės turguje brango. Bulvių paklausa augo, o padidėjus laikymo bei prekinio paruošimo

išlaidoms, turguose parduodamos bulvės kovą–gegužę vidutiniškai buvo apie 12 proc. brangesnės nei gruodį. Nors bulvės turguose brango, pakankamas vidaus rinkai derlius ir jo atsargos lėmė mažesnes kainas nei prieš metus: sausį–kovą buvo vidutiniškai 16 proc., o balandį–gegužę – 5 proc. pigesnės, birželį–liepą – tokio pat lygio ir dar pigesnės nei ankstesnių metų tuo pačiu laikotarpiu. Tačiau naujojo derliaus bulvės liepą, per mėnesį kainai sumažėjus 28 proc., buvo 9 proc. brangesnės nei prieš metus, tačiau 10 proc. pigesnės nei 2007-aisiais tuo pačiu laikotarpiu (1 pav.).

1 pav. Bulvių kaina turguje 2007–2010 metais, Lt/kg [5]

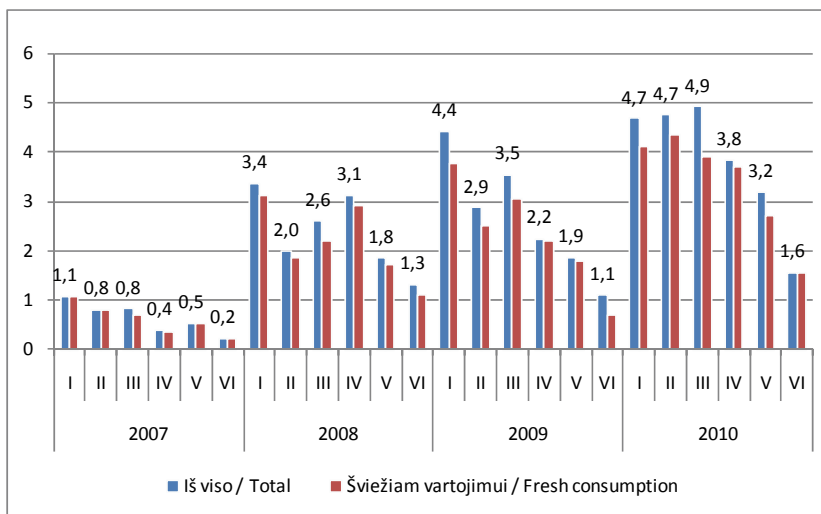
Figure 1. Average price of potatoes in local markets in 2007–2010, Lt/kg

2010 metų I pusmetį perdirbimo, prekybos ir eksporto įmonės Lietuvoje supirko 22,9 tūkst. t bulvių – 43 proc. daugiau nei prieš metus (2 pav.), iš jų 89 proc. – šviežiam vartojimui. 2010 metų I pusmetį šviežiam vartojimui supirkta 42 proc., o perdirbti – 53 proc. daugiau nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu ir daugiausia per pastarųjų ketverių metų tą patį laikotarpį. Bulvių supirkta daugiau, nes jų kainos buvo gana žemos: bulvių šviežiam vartojimui supirkimo kainos 2010 metų sausio–balandžio mėnesiais buvo mažiausios per pastaruosius ketverius metus, ir nors vėliau kainai toliau kylant, susilygino su praėjusių metų kaina, nepasiekė 2007 metų kainų lygio – iki birželio buvo apie 48 proc. mažesnė nei 2007-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, tik birželį ankstyvosios bulvės buvo brangiausios per pastaruosius ketverius metus – 54 proc. brangesnės nei prieš metus.

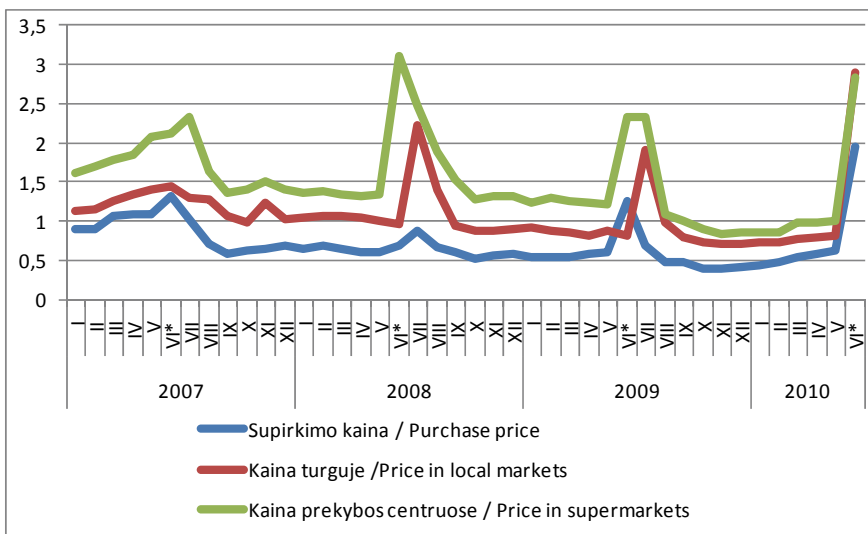
Bulvių Lietuvoje superkama nedaug, daugiausia jų parduodama turguose. Tai lemia kainų skirtumai. Turguose ūkininkai savo išaugintą produkciją parduoda brangiau, nei jiems moka supirkėjai – 2010 metų sausio–gegužės mėnesiais – apie 44 proc. (3 pav.). O vartotojai turguose bulves iki birželio pirko apie 18 proc. pigiau nei parduotuvėse, nors kainų skirtumai nuo 2009 metų vidurio žymiai sumažėję.

Bulvių mažmeninės kainos 2010 metų I pusmetį didėjo mažiau nei supirkimo ir iki naujojo derliaus bulvių realizacijos pradžios (iki birželio) buvo mažiausios per pastarųjų ketverių metų tą patį laikotarpį. Mažmeninės prekybos centruose 2009 metų derliaus bulvės per metus atpigo daugiau nei turguose – iki birželio buvo apie 25 proc. pigesnės nei prieš metus, o palyginti su 2007-ųjų tuo pačiu

laikotarpiu – 48 proc. pigesnės. Naujojo derliaus bulvės birželio mėnesį jau buvo 22 proc. brangesnės nei 2009-ųjų ir 35 proc. – nei 2007-ųjų birželį. 2009 metų II pusmetį sumažėjęs bulvių kainų turguose ir mažmeninės prekybos centruose skirtumas, 2010 metų sausio–gegužės mėnesiais išliko panašaus lygio – kainos skyrėsi apie 18 proc., o birželį turguje buvo netgi šiek tiek brangesnės (3 pav.).

2 pav. Bulvių supirkimas 2007–2010 metų sausio–birželio mėnesiais, tūkst. t [6]
 Figure 2. Amount of potatoes purchased in January–June 2007–2010, thou. t

* Naujojo derliaus bulvės / New harvest.

3 pav. Bulvių supirkimo ir mažmeninės kainos 2007–2010 metais, Lt/t [4–6]
 Figure 3. Purchase and retail prices of potatoes in 2007–2010, Lt/t

2010 metų I pusmetį į Lietuvą įvežta 9 tūkst. t bulvių – 6,6 proc. mažiau nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu, bet 9 proc. didesne kaina. Iš jų sėklinių bulvių balandį ir gegužę importuota 2,8 karto mažiau nei praeitų metų sodinimui, nors kaina buvo 20 proc. mažesnė. Bulvių įvežta už 9,3 mln. Lt: 24 proc. – iš Nyderlandų (po 0,95 Lt/kg), 12 proc. – iš Italijos (po 1,66 Lt/kg).

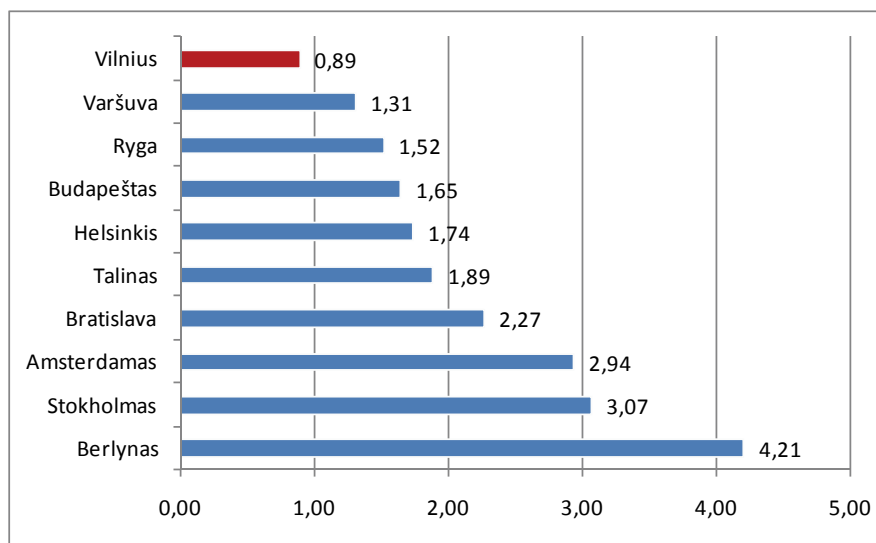
2010 metų I pusmetį eksportuota 4,4 tūkst. t bulvių už 5,3 mln. Lt. 75 proc. išvežta į Rusiją, iš jų 40 t – sėklinių lietuviškų bulvių vidutiniškai po 1,57 Lt/kg.

2010 metų I pusmetį daugelio Europos šalių rinkose dar buvo pakankama bulvių pasiūla, o kainos mažesnės nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu. Lenkijoje 2010 metų pradžioje ėmė trūkti geros kokybės bulvių, todėl jos brango, ir 2010 metų birželio mėnesį bulvės, buvusios gana pigios, tapo vienos brangiausių – susilygino su rusiškų bulvių kaina (1 lentelė). Dėl tokio kainų pakilimo importas iš Lenkijos sumažėjo perpus. Tikėtina, kad 2010 metais Lenkijoje bulvių derlius bus mažesnis dėl mažesnių pasėlių, o auginimo sąlygos nebuvo palankios – pietinėje Lenkijos dalyje prognozuojamas 3–30 proc. mažesnis derlius.

1 lentelė / Table 1

Vidutinės bulvių pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių ūkiuose
2009 ir 2010 metų birželio mėnesį, Lt/kg [1]
Average farm prices of potatoes in Lithuania and selected foreign countries in June 2009 and 2010, Lt/kg

Šalis / Country	2009	2010	Pokytis / Change, %
Vokietija / Germany	-	0,46	-
Estija / Estonia	0,69	0,57	-17
Slovakija / Slovakia	0,83	0,70	-16
Čekija / Czech Republic	0,65	0,71	9
Lietuva / Lithuania	0,84	0,78	-7
Latvija / Latvia	1,09	0,91	-17
Lenkija / Poland	0,65	0,96	48
Rusija / Russia	0,93	0,96	3

4 pav. Bulvių mažmeninės kainos kai kurių Europos valstybių sostinėse
2010 metų birželio mėnesį, Lt/kg [3]

Figure 4. Retail prices of potatoes in the capital cities of selected European countries in June 2010, Lt/kg

Lietuviškų bulvių kaina birželio mėnesį buvo apie 70 proc. didesnė nei vokiškų, tačiau 14 proc. mažesnė nei latviškų ir 19 proc. – nei lenkiškų ir rusiškų.

Mažmeninė bulvių kaina Vilniuje 2010 metų birželio pradžioje buvo mažiausia, palyginti su kainomis kitų Europos valstybių sostinėse (4 pav.). Daugumoje valstybių sostinių bulvės per metus atpigo arba pabrango labai nežymiai, didžiausias pabrangimas užfiksuotas Lenkijoje – 11 proc. Brangiausias bulvės buvo Berlyne – 4,7 karto brangesnės nei Vilniuje.

2010 metų I pusmetį, nepaisant nedidelių bulvių supirkimo kainų, gaminių iš bulvių gamyba ir pardavimas sumažėjo: gamyba buvo 13 proc., o pardavimas – 8 proc. mažesni nei 2009 metais tuo pačiu laikotarpiu (2 lentelė). Tai lėmė mažesnės perdirbimo apimtys I ketvirtį. Užšaldytos bulvės, bulvių miltai, rupiniai ir dribsniai realizuoti tik Lietuvoje. Paprastai eksportuojamos tik paruoštos ar konservuotos bulvės (įskaitant traškučius). Jų 2010 metų I pusmetį užsienio rinkose parduota 30 proc., arba 944 t, mažiau, tačiau tokį didelį sumažėjimą šiek tiek atsvėrė 43 proc., arba 570 t, išaugęs šių gaminių pardavimas Lietuvoje.

2 lentelė / Table 2

Gaminių iš bulvių gamyba ir pardavimas* 2007–2010 metų I pusmetį, t [2]
Production and sales* of potato products in the 1st half-year of 2007–2010, t

Rodikliai / Indicators	2007	2008	2009	2010	2010, palyginti su compared to 2007, %
Pagaminta / Production	6318,9	5492,7	4752,3	4125,4	65
Parduota / Sales	6141,8	5353,5	4679,1	4323,1	70
iš jų vidaus rinkoje of which in domestic market	3181,4	2249,4	1539,1	2127,3	67

* Be PVM / VAT excluded.

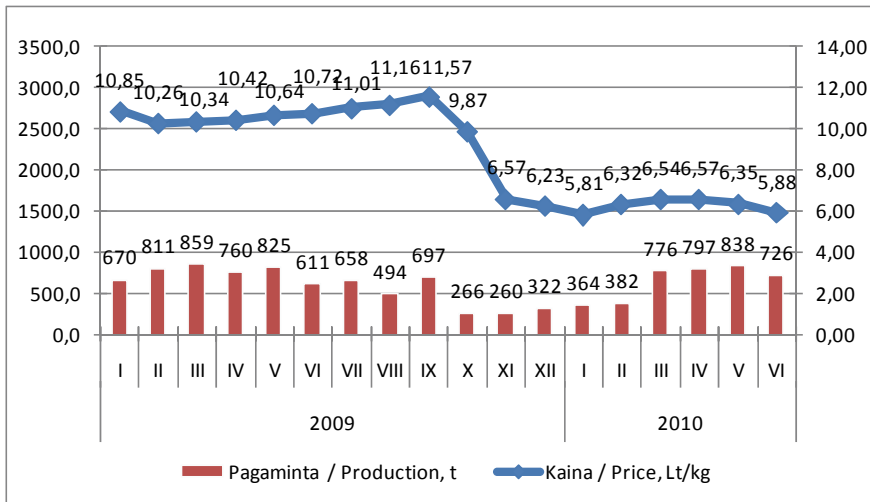
2010 metų I pusmetį bulvių miltai, rupiniai ir dribsniai buvo 18 proc., paruoštos ir konservuotos bulvės (įskaitant traškučius) – 40 proc. pigesni nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu, tik užšaldytos bulvės pabrango 2,8 proc.

Didžiausią gaminių iš bulvių dalį (94 proc.) sudarančių paruoštų ir konservuotų bulvių (įskaitant traškučius) kainos, nuo 2009 metų rugsėjo iki gruodžio sumažėjusios beveik per pusę, 2010 metų I pusmetį išliko panašaus lygio (5 pav.). Perdirbimo apimtys, labai sumažėjusios 2009 metų spalį, vėliau po truputį didėjo, ir 2010 metų II ketvirtį jų pagaminta beveik tiek pat, kaip prieš gamybos sumažėjimą. Visgi 2010 metų I ketvirtis lėmė, kad 2010 metų I pusmečio rezultatai prastesni nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu: gamyba – 14 proc., o pardavimas – 8 proc. mažesni.

2010 metų I pusmetį užšaldytų bulvių kaina kito nežymiai, bet gamyba padidėjo, palyginti su 2009-ųjų I pusmečiu. Gegužės ir birželio mėnesiais bulvių užšaldyta daugiausia (6 pav.), palyginti su kitais mėnesiais nuo 2009 metų pradžios. 2010 metų I pusmetį gamyba buvo apie 49 proc., o pardavimas – 45 proc. didesni nei prieš metus tuo pačiu laiku.

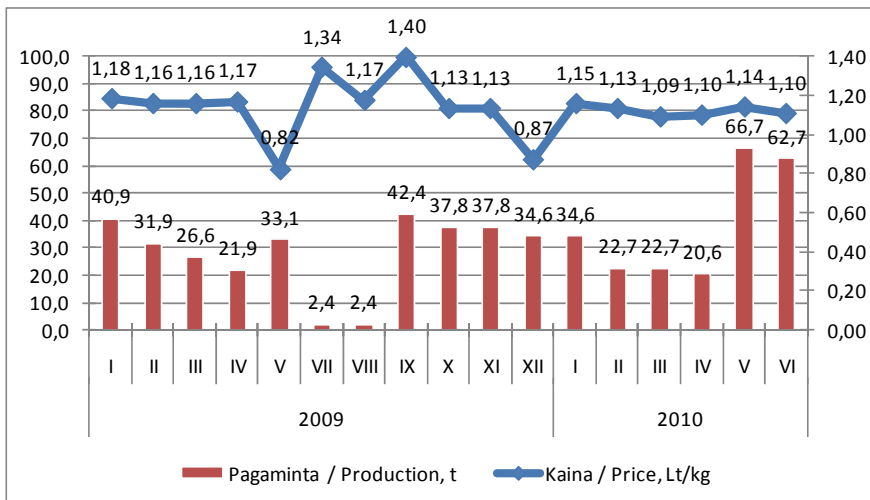
Vidaus rinkoje bulvių miltų, rupinių ir dribsnių per 2010 metų I pusmetį suvartota 182,2 t. Beveik visą bulvių miltų, rupinių ir dribsnių rinkos dalį Lietuvoje užima importuota produkcija – per 2010 metų I pusmetį jos įvežta 182,6 t. Šių produktų gamyba Lietuvoje 2009 metų spalį,

palyginti su rugsėju, sumažėjusi 49 proc., vėlesniais mėnesiais buvo dar mažesnė (7 pav.). 2010 metų I pusmetį bulvių miltų, rupinių ir dribsnių pagaminta tik 11,4 t – 18 proc. 2009 metų I pusmečio gamybos (pardavimas dar mažesnis).

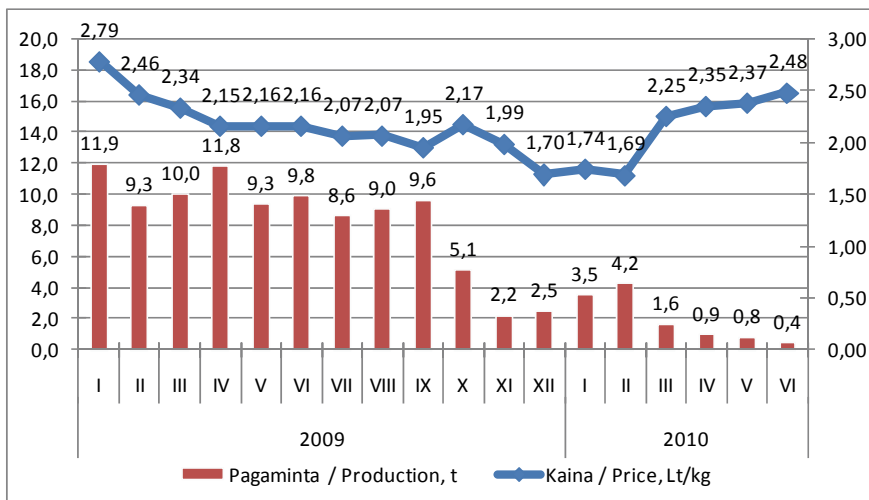
5 pav. Paruoštų ar konservuotų bulvių (įskaitant traškučius) gamyba ir kainos (be PVM) 2009–2010 metais [2]

Figure 5. Production and average prices (VAT excluded) of potatoes prepared and preserved (chips incl.) in 2009–2010

6 pav. Užšaldytų bulvių gamyba ir kainos (be PVM) 2009–2010 metais [2]

Figure 6. Production and prices (VAT excluded) of frozen potatoes in 2009–2010

7 pav. Bulvių miltų, rupinių, dribsnių gamyba ir kainos (be PVM) 2009–2010 metais [2]
 Figure 7. Production and prices (VAT excluded) of potato flour, pellets and flakes in 2009–2010

IŠVADOS

2010 metų I pusmetį bulvės brango. Senojo derliaus bulvės metų pradžioje buvo superkamos 17 proc. pigiau, vėliau panašiomis kainomis, o naujojo derliaus bulvės birželį – 54 proc. brangiau nei 2009 metų tuo pačiu laikotarpiu.

Labiausiai per metus pasikeitė bulvių mažmeninė kaina – 2010 metų I pusmetį, palyginti su 2009-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, sumažėjo 25 proc. Turguje bulvių kainai per metus sumažėjus 12 proc., kainų turguose ir mažmeninės prekybos centruose skirtumas beveik per pusę mažesnis nei ankstesniais metais tuo pačiu laikotarpiu – tačiau vartotojai turguose bulves pirkto apie 18 proc. pigiau nei parduotuvėse.

Palyginus 2010-ųjų ir 2007-ųjų I pusmečio kainas, matyti, kad bulvės buvo superkamos ir parduodamos beveik perpus pigiau nei 2007-ųjų I pusmetį.

Lietuvos ūkiuose 2010 metų birželio mėnesį bulvių kaina buvo vidutinio lygio, palyginti su užaugintų kitų šalių ūkiuose.

Gaminių iš bulvių gamyba ir pardavimas 2010 metų I pusmetį mažėjo: gamyba buvo 13 proc., pardavimas – 8 proc. mažesni nei 2009 metais tuo pačiu laikotarpiu. Tai lėmė mažesnės apimtys I ketvirtį. Didžiausią gaminių dalį sudarančios paruoštos ir konservuotos bulvės (įskaitant traškučius) 2010 metų I pusmetį buvo 40 proc., o bulvių miltai, rupiniai ir dribsniai – 18 proc. pigesni, tik užšaldytos bulvės 2,8 proc. brangesnės nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu.

Literatūra

1. *Bulvių, vaisių ir daržovių sektorius. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema* [interaktyvus]. Vilnius: VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“ [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
2. *Gaminių gamyba*. Statistikos departamento prie LRV išankstiniai duomenys.

3. *Maisto produktų mažmeninės kainos Europos valstybių sostinėse* [interaktyvus]. Vilnius: VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“. Žemė ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema [žiūrėta 2009 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
4. *Pagrindinių maisto produktų ir degalų mažmeninės kainos* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, [žiūrėta 2010 m. gegužės 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
5. *Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų turguose/parduotuvėse ataskaita*. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. gegužės 31 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt/index.php?2024132273>>.
6. *Žemės ūkio produkcijos supirkimas*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV.
7. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

The article deals with the trends of potato prices in Lithuania, presents the results of price comparison with neighbour countries, analyses changes in the production, prices and sales of potato products in Lithuania.

In the end of 2009 the price of potatoes was very low, while in the beginning of 2010 it went up but still remained lower than in the same period of 2007–2009. In the 1st half-year of 2010 the retail prices of potatoes were increasing less than the purchase prices. In supermarkets the potatoes of 2009 harvest became cheaper than in local markets, and since the 11nd half-year of 2009 the reduced difference between the retail prices in local markets and supermarkets still remained in January–May 2010. As a result, traders purchased slightly larger amounts of Lithuanian potatoes. However, in June the price of new harvest potatoes was by more than one-fifth higher than those of 2009 harvest and even higher than in June 2007. In the 1st half-year of 2010 the purchase price of potatoes and sale prices in local markets and supermarkets were the lowest during the same period of the recent four years.

Production and sales of potato products in the 1st half-year of 2010 were the lowest in the recent four years while the prices of key potato products were by nearly 40% lower than in the same period a year ago.

Keywords: *potatoes, price, local markets, retail, purchase, potato products, production, sales.*